

Μια αναφορά στο παρελθόν με εντυπωσιακή προσήλωση στο μέλλον

γράφει ο **Θανάσης Σκαμνάκης**

Το καινούργιο μυθιστόρημα της Μαριάννας Τζιαντζή με τίτλο Αντίο στις αυλές των θαυμάτων (εκδόσεις Καστανιώτη) είναι μιά κάθοδος στην Ελευσίνα με πρόσχημα την κηδεία του Στέλιου Καζαντζίδη. Μιά κάθοδος προς τα Ελευσίνα μυστήρια του αιώνα που πέρασε; Σ' αυτή τη σύντομη πορεία, που τη διάρκειά της παρατείνουν παράξενα συμβάντα και περιστατικά από το παρελθόν, η δεκαετία του '60 και η Ελλάδα της μετανάστευσης και της, κάθε είδους, αντιπαροχής, της αγωνίας για την επιβίωση και των υψηλών σχεδίων, οι αυλές των θαυμάτων, το υπόγειο του Κουν, το ξενοδοχείο των εξορίστων, η πραγματική αυλή ενός σπιτιού στην Πλάκα και ενός άλλου σπιτιού με τον Καραγκιόζη και τον καραγκιοζοπαίχτη πατέρα, όλα όσα αποτέλεσαν την εποχή που διανύθηκε, παρευρίσκονται και χαιρετίζουν. Σε μια διαδρομή μιάς-δυό ωρών και στην ουσία μιάς-δυό, πολλών ζωών. Δεν είναι τόσο ένα ταξίδι προς το παρελθόν, αν και συνιστά μια απότιση φόρου τιμής προς εκείνο, και κυρίως εκείνους που το αποτέλεσαν. Είναι μια εκδήλωση έρωτα προς τους ανθρώπους του και μια διαβεβαίωση πίστης προς εκείνα που έφερε το παρελθόν και που ετοιμάζει για το μέλλον. Με αυτή την έννοια δεν είναι νοσταλγία.

Στη ουσία, λοιπόν, με πρόσχημα το ταξίδι προς την Ελευσίνα («αλήθεια, υπάρχει Ελευσίνα;»), με πρόσχημα τον Στέλιο (τι είναι εντέλει ο Στέλιος;), δίνεται η εικόνα μιας χώρας που αλλάζει. Από το '60, το '70, στο 2000 και στο τώρα, όπου τα πράγματα πηγαίνουν ραγδαία προς την αντίθετη κατεύθυνση, αδειάζουν τα εργοστάσια και παγώνουν τα φουγάρα τους, ξαναγυρίζουν οι μετανάστες στις Γερμανίες, χωρίς τον Στέλιο αυτή τη φορά να παρηγορεί και τους εκεί και τους εδώ. Σαν να ξαναγυρίζει όλο το παρόν προς τα πίσω, μόνο που το πίσω είναι πυρπολημένο, κι έτσι μένει μετέωρο, ψάχνοντας να βρει πού να καταλήξει, να δει ποιο μέλλον το περιμένει.

Φυσικά, στο ταξίδι αυτό προς την Ελευσίνα και προς το χρόνο, ταξιδεύουν πρόσωπα. Η Λένα,

ο Άγγελος διαχρονικός πρωταγωνιστής, ο αλλοπαρμένος Παύλος, ο Φάνης και άλλοι. Πρόσωπα οικεία και μυθιστορηματικά ταυτόχρονα. Μυθικά πρόσωπα, όπως ο «κύριος Κάρολος Κουν», ο караγκιοζοπαίχτης Νικολάρας, ο ζωγράφος Θάνος Τσίγκος και φυσικά ο Στέλιος Καζαντζίδης: «Φαίνεται πως πιο πολύ απ' ό,τι αγαπήσαμε τον Στέλιο, αγαπάμε την αγάπη μας για τον Στέλιο... Θα σ' αγαπάμε πάντα, δεν σ' αγαπάμε πια, Στέλιο, ποτέ δεν σ' αγαπήσαμε στ' αλήθεια, μια αντανάκλαση ήσουν των δικών μας ευγενών συναισθημάτων, του καλού λαϊκού μας εαυτού».

Όλα τελειώνουν με μια έκρηξη χρωμάτων και φαντασίας. Οι αυλές των θαυμάτων τελειώνουν αλλά νέα θαύματα εμφανίζονται.

Είναι ανώφελο να προσπαθήσει να περιλάβει κανείς μέσα σε λίγες λέξεις ενός άρθρου το περιεχόμενο και το συναίσθημα ενός μυθιστορήματος. Μοιραία πέφτει στην έκθεση των δικών του συναισθημάτων, πολύ περισσότερο αν πέσει στη παγίδα του μύθου, και ταυτιστεί με τα πρόσωπα που τον συναπαρτίζουν.

Ανακρούω λοιπόν πρύμνα, και επανέρχομαι σε μια σαφέστερη παράθεση. Υπάρχει ένα κεντρικό πρόσωπο, ο Άγγελος, ο οποίος «έχοντας διαψευστεί από το απίθανο, έπαιζε τα ρέστα του στο αδύνατο». Γύρω από αυτόν περιστρέφονται οι άνθρωποι. Και κυρίως η αιώνια ερωτευμένη μαζί του Λένα. Αλλά και τα γεγονότα. Και οι αυλές των θαυμάτων.

Η συγγραφέας μπαίνει νηφάλια στο παρελθόν, το περιγράφει ως αντικείμενο και ως συναίσθημα, έχοντας βαθιά συναίσθηση της νέας εποχής που τα αλλάζει όλα. Μια αναφορά στο παρελθόν με εντυπωσιακή προσήλωση στο μέλλον. Κάνει έναν συμβολικό αποχαιρετισμό και ταυτόχρονα ανοίγει τη σκέψη μας για την αξιολόγηση, την αντίληψη του παρόντος. Σ' αυτή τη διαδρομή, κεντρική θέση παίρνει ένα πραγματικό ξενοδοχείο, ο «Άτλας», στην οδό Αθηνάς, όπου κατέφευγαν όσοι εξόριστοι ή αποφυλακισμένοι κομμουνιστές δεν είχαν πού αλλού να πάνε. Διανοούμενοι ή εργάτες, καλλιτέχνες, απολυμένοι του δημοσίου και άνεργοι, σε αγαστή γειτονία με τα κορίτσια των διπλανών ξενοδοχείων, που έπιαναν μαζί τους ψιλή κουβέντα στα ρεπό.

Βασικό προσόν του βιβλίου είναι πως δεν φτιασιδώνει το παρελθόν, ούτε τους ανθρώπους που αγαπά. Αν και το ένα και τους άλλους τους μεταχειρίζεται με τρυφερότητα: «... το γερασμένο βασίλειο της στενομουαλιάς και της αποκοτιάς, της καχυποψίας, του ηρωισμού, του εγωισμού και της αυτοθυσίας», χαρακτηρίζει τον Άτλαντα.

Ταυτόχρονα οι χώροι και τα γεγονότα και οι λέξεις, όπως συμβαίνει στη ζωή, όχι μόνο αλλάζουν αλλά παίρνουν και πολλές σημασίες και χρήσεις.

Ίσως το κεφάλαιο 11, με τίτλο «Γυρίζουμε απ' τη νύχτα;» να είναι το πιο αντιπροσωπευτικό του βιβλίου, όπως το κατάλαβα, και το πιο ευρηματικό (σε ένα μυθιστόρημα που δεν λείπουν τα αφηγηματικά ευρήματα). Ο κόσμος έχει αλλάξει. Κι εμείς, επίσης. Και οι αυλές των θαυμάτων. Ακόμα και τα θαύματα. Σ' αυτό συμπυκνώνεται η εικόνα μιας μικρομεσαίας χώρας που δεν πρόλαβε να γίνει και ξαναλλάζει.

Κι όλα τελειώνουν με μια έκρηξη χρωμάτων και φαντασίας. Οι αυλές των θαυμάτων τελειώνουν αλλά νέα θαύματα εμφανίζονται. Δεν είναι μόνο που η ζωή συνεχίζεται, είναι και που οι άνθρωποι, νέοι και παλιοί, ανακατασκευάζουν και δημιουργούν το καινούργιο τους όνειρο. Με ή χωρίς τον Καζαντζίδη, τον Άγγελο ή τους εξόριστους του Άτλαντα (αν και αυτοί οι τελευταίοι ποτέ δεν τελειώνουν).

Είναι ένα εξαιρετικό μυθιστόρημα που ξεχωρίζει, σε μια περίοδο που τόσοι φελλοί επιπλέουν στην επιφάνεια.

Πηγή: ΠΡΙΝ